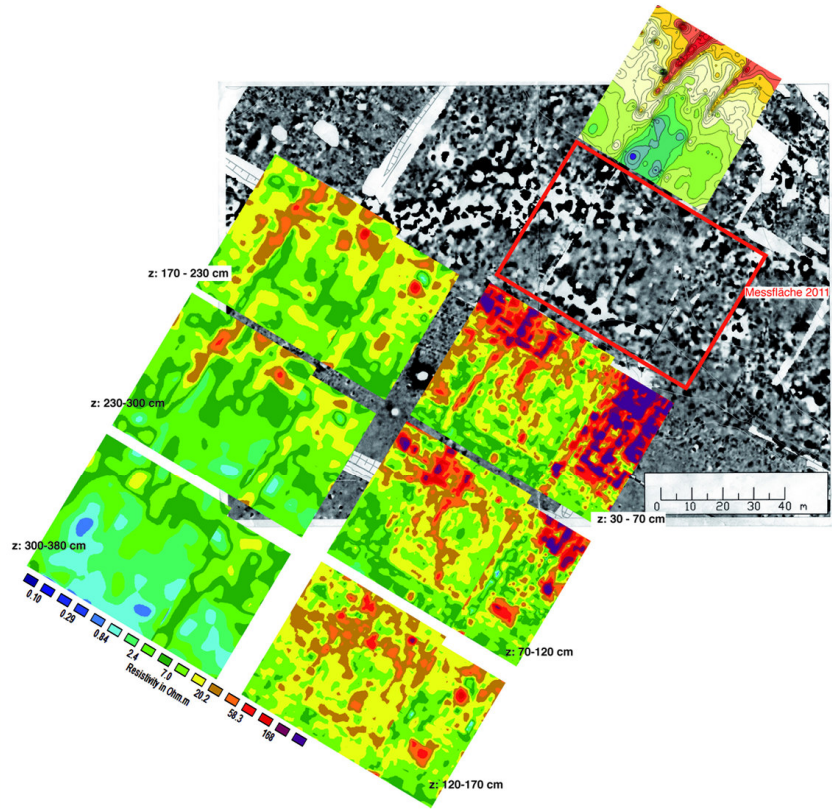

30.

ARAŞTIRMA SONUÇLARI TOPLANTISI

1. CİLT

T.C.

KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI

Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü

30.

ARAŞTIRMA SONUÇLARI
TOPLANTISI
1.CİLT

28 MAYIS -1 HAZİRAN
2012 / ÇORUM

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı

Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayın No:157-1

YAYINA HAZIRLAYAN

Dr. Adil ZME

28.05.2012 - 01.06.2012 tarihlerinde gerçekleştirilen 34. Uluslararası Kazı, Araştırma ve Arkeometri Sempozyumu, Hitit niversitesi ile orum Valiliği'nin katkılarıyla gerçekleştirilmiştir.

Sempozyum bildiri kitapları ise Hitit niversitesi'nin katkılarıyla basılmıştır.

ISSN:1017-7663

Kapak Fotoğrafı: Felix PIRSON

"Pergamon – 2011 Yılında Kent evresinde Gerçekleştirilen Yüzey Araştırmaları"

Not: Yayınlanan yazıların içeriğinden yazarları sorumludur.

Pegasus Grsel İletilifim Hizmetleri
ÇORUM-2013

İÇİNDEKİLER

Rüstem ASLAN, Fecri POLAT 2011 Yılı Bozköy-Hanaytepe ve Çevresi Prehistorik Dönem Yüzey Araştırması.....	5
Derya YALÇIKLI Çanakkale İli, Yenice İlçesi ve Balıkesir İli, Gönen İlçesi Yüzey Araştırması (2011).....	19
Ali Osman UYSAL Çanakkale İli, Lapseki, Biga, Çan, Bayramiç, Ayvacık ve Ezine İlçeleri Türk Dönemi 2011 Yılı Yüzey Araştırması.....	31
Engin BEKSAÇ Kuzeybatı Anadolu ve Trakya'da Erken Kültistik Kaya (Kaya Oyma Ve Megalit) Anıtları ve Kült Alanları Projesi Edirne Kırklareli Yüzey Araştırması 2011.....	43
Zeynep KOÇEL ERDEM Tekirdağ Ganos Dağı Arkeolojik Yüzey Araştırması 2011 Yılı Çalışmaları.....	51
Mustafa H. SAYAR Güneydoğu Trakya Yüzey Araştırmaları 2011	69
Mithat ATABAY Anzak (Arıburnu) Savaş Alanları Üzerine Türkiye, Avustralya ve Yeni Zelanda'nın Ortak Tarihsel ve Arkeolojik Araştırması (2010-2011 Çalışmaları).....	73
Hüseyin Sami ÖZTÜRK, Filiz DÖNMEZ-ÖZTÜRK, Bülent ÖZTÜRK, Ceren PİLEVNELİ, Selen KILIÇ-ARSLAN Nikaia Egemenlik Alanı (Bithynia) 2010-11 Yılı Epigrafik-Tarihi Coğrafi Yüzey Araştırmasına İlişkin Genel Sonuçlar	83
Asnu-Bilban YALÇIN Boğaziçi Topografyası: 2011 Araştırmaları.....	89
Mustafa ŞAHİN Bursa İli Yüzey Araştırması – 2011 Mudanya – Harmançık	101
Meral ORTAÇ Bolu İli Yüzey Araştırması 2011 Yılı Merkez, Dörtdivan ve Yeniçağa İlçeleri ile Köyleri	115
Felix PIRSON Pergamon – 2011 Yılında Kent Çevresinde Gerçekleştirilen Yüzey Araştırmaları	131
Nurettin ÖZTÜRK Myrina-Gryneion 2011 Yüzey Araştırması	151
Nazlı ÇINARDALI-KARAASLAN, Neyir KOLANKAYA-BOSTANCI, Yiğit H. ERBİL, Ayşegül AYKURT İzmir İli, Menemen İlçesi Prehistorik ve Protohistorik Dönem 2011 Yılı Arkeolojik Yüzey Araştırması	161
Yaşar ERSOY- Elif KOPARAL İzmir İli, Urla ve Seferihisar İlçeleri, Arkeolojik Yüzey Araştırması	175

Christine ÖZGAN, Murat ÖZGEN, Kenan EREN, Ayça POLAT, Bünyat Burak AYKANAT Kolophon Antik Kenti 2011 Yılı YüzeY Araştırmaları	195
Richard POSAMENTIR Herakleia am Latmos und seine Umgebung 2011	207
Fulya DEDEOĞLU Yukarı Menderes Havzası Dağlık Bölge YüzeY Araştırması 2011 Yılı Çalışmaları	215
Peter RUGGENDORFER Alında 2011 Şehir Planlaması Gelişim Araştırmasının Sonuçları	227
Christopher ROOSEVELT, Cristina LUKE The Central Lydia Archaeological Survey: 2011 Work at Kaymakçı and in the Marmara Lake Basin	237
Adnan DİLER, Şahin GÜMÜŐ, N. Seda ERYILMAZ Bodrum Yarımadası Leleg Yerleşimleri, Adalar, Aspat (Strobilos), Kissebükü (Anastasioupolis), Damlıboğaz (Hydai), Sedir Adası (Kedreai) YüzeY Araştırmaları 2011	255
Winfried HELD 2011 Yılı Bybassos Araştırması	271
Abdulkadir BARAN 2011 yılı Thera Antik Kenti YüzeY Araştırmaları	281
Martin BACHMANN 2011 Yılı Oinoanda Çalışmaları	299
Arzu DEMİREL, Sevinç KAPAN-YEŐİLYURT, Ayhan YİĞİT, Hakan YİĐİTBAŐIOĐLU Burdur İli ve İlçelerinde Neojen ve Pleistosen Dönem Fosil Lokalitelerinin Tespiti YüzeY Araştırması-2011	307
Mehmet ÖZSAİT, Nesrin ÖZSAİT 2011 Yılı Isparta ve Burdur İlleri YüzeY Araştırmaları	317
Bilge HÜR MÜZLÜ, Arzu İNAN, Uygar HECEBİL, Isparta Arkeolojik Surveyi 2011 Yılı Çalışmaları: Konane (Conana) Antik Kenti	333
Marc WAELKENS, E. KAPTIJN, R. VANDAM, K. DIRIX, P. DEGRYSE, Ph. MUCHEZ, J.POBLOME Sagalassos Alanında 2011 YüzeY Araştırmaları	339
Thomas CORSTEN, Oliver HÜLDEN Forschungen in der Kibyrtis im Jahre 2011	353
Elif ÖZER 2011 Yılı Sillyon Antik Kenti ve Çevresi YüzeY Araştırması	361
Günder VARİNLİOĞLU Boğsak Adası Ve Güney İsauria Kıyıları YüzeY Araştırması (2011)	371

BURSA İLİ YÜZEY ARAŞTIRMASI - 2011 MUDANYA - HARMANCIK

Mustafa ŞAHİN*

Bursa ve çevresinde sürdürdüğümüz yüzey araştırmasına 2011 yılında Mudanya ve Harmancık ilçelerinde devam edilmiştir¹.

Yüzey araştırmamıza bu sezon Mudanya İlçesinden başlamak zorunda kaldık. Bunun nedeni antik kentin sit sınırlarının genişletilmesi için yapmış olduğumuz başvurunun yetersiz bulunması olmuştur. 2010 yılında Mudanya’da gerçekleştirdiğimiz ilk yüzey araştırmasında 29.06.2010 tarihli yazımız ile Apameia/ Myrleia kentinin bulunduğu alanda sit sınırlarının genişletilmesi talep edilmiş, ancak Bursa Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Bölge Kurulu’nun 20.12.2010 tarih ve 3787 sayılı yazısı ile sunduğumuz belgelerin yetersiz olduğu ve biraz daha irdelenmesi gerektiği tarafımıza bildirilmiştir. Bunun üzerine 03.02.2011 tarihli yazımız ile detaylı irdeleme için yetkimizin olmadığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü’ne iletilmiş ve bu görevin Genel Müdürlük marifeti ile yaptırılması talep edilmiştir. Bunun üzerine Genel Müdürlük 18.03.2011 tarih ve 57766 sayılı yazısı ile sit irdelemesi görevini Bursa Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu ve Bursa Arkeoloji Müzeleri Müdürlüğüne vermiştir. 2011 yılındaki yüzey araştırmamızın başlangıcına kadar çalışmalarda herhangi bir ilerleme kaydedilmediği anlaşılınca yüzey araştırmasının ilk bölümü Mudanya ilçesine kaydırılmıştır.

Mudanya neden önemlidir? Bu bağlamda bu konuyu biraz açmakta fayda vardır. Mudanya, Apameia Myrleia, M.Ö. 8. yüzyılda Kolophon’lular tarafından kurulan bir koloni kentidir. Antik kentin yayıldığı alan günümüzde modern yerleşme ve kentsel dönüşüm projelerinin tehditi altındadır. Bu amaçla Sit sınırları daraltıldığı ve günümüzde Sit korumasından çıkartılan parsellerin imara açılmaya çalışıldığı duyumu alınmıştır. Örneğin antik limanın kıyısına büyük bir alışveriş merkezi inşaatı için izin verilmiş, antik kentin limanının oturduğu alana ise büyük bir liman yapımı için hazırlıklara başlanmıştır. Eğer hedeflenen projeler hayata geçirilirse antik kent geri dönüşü olmaksızın yok edilme tehditi altındadır.

Antik kentin ihmalkarlığa kurban gideceği endişesi ile bir defa daha ziyaret ettiğimiz Mudanya’da ilk olarak antik kentin liman bölgesi olan ve kıyı genişletme çalışmalarının yapıldığı dolgu alanı ziyaret edilmiştir. Burada yapılan incelemelerde altı adet gri damarlı beyaz mermer blok tespit edilmiştir (Resim: 1). Blokların bazılarının üzerinde halen kenet

*Prof.Dr. Mustafa ŞAHİN, Uludağ Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, 16059 Görükle-Bursa/TÜRKİYE. e-mail: mustafasahin@uludag.edu.tr

Yüzey araştırmasının bu sezondaki bölümü Büyük Şehir Belediyesi tarafından desteklenen “Bursa ve Çevresi Arkeolojik Kültür Envanteri: Keles-Orhaneli-Harmancık-Büyükorhan” isimli proje tarafından desteklenmiştir. Destekten dolayı Büyük Şehir Belediyesi Başkanlığına minnettarız.

¹ Yüzey araştırması Uludağ Üniversitesi Rektörlüğü, Bursa Büyükşehir Belediyesi Başkanlığı, Tirilye Belediyesi Başkanlığı ve Harmancık Belediyesi Başkanlığı’nın desteği ile sürdürülmüştür. Desteklerinden dolayı Uludağ Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Kamil Dilek, Bursa Büyükşehir Belediye Başkanı Recep Altepe ve Kültür Danışmanı Aziz Elbastı, Tirilye Belediye Başkanı Ali Turan ve Harmancık Belediye Başkanı Mustafa Çetinkaya’ya çok teşekkür ederiz.

Kültür Bakanlığı adına Bakanlık temsilcisi olarak aramıza katılan Sena Mutlu’ya uyumlu ve yardımsever çalışmalarından dolayı teşekkürlerimizi sunarız. Ayrıca büyük bir özveri ve gayretle çalışmaların her aşamasında katkıda bulunan Arkeoloji Bölümü Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Dr. Derya Şahin’e, Araştırma Görevlileri Serkan Gündüz ve Ali Altın’a, arkeolog Berkay Dinçer’e ve Yüksek Lisans öğrencimiz M. Ufuk Gürdal’a da teşekkürü bir borç biliriz.

demirleri bulunmaktadır (Resim: 2). Yaklaşık 220 x 105 x 54 cm. ölçülerindeki blokların, mermerden olması ve boyutları bunların anıtsal bir yapı veya kentin sur duvarına ait olduğunu göstermektedir². Bu bloklar muhtemelen yeni açılan bir temel hafriyatından çıkartılmış ve inşaat faaliyetlerinin durdurulacağı endişesi ile bu alana gelişi güzel atılmış olmalıdır. Blokların birisindeki yeni kırılan bir parçanın hemen yakında bulunması bu durumu açık bir şekilde belgelemektedir. Ayrıca gelişigüzel atılan bu mimari blokların yanında muhtemelen geldikleri alandan beraber taşınan kültür toprağına da rastlanmış. Bu toprağın içerisinde Geç Antik çağına ait seramik parçaları toplanmıştır.

Sit alanı olarak önerdiğimiz alanın içerisinde kalan parsellerin birisinde, eski Petrol Ofisi dolun tesislerinin hemen karşındaki zeytinliğin içinde, Bursa Arkeoloji Müzesi uzmanları tarafından sondaj kazısı yapılan alan bu sene de ziyaret edilmiş ve sondaj çukurlarından bazılarının izinsiz doldurulmaya çalışıldığı tespit edilmiştir (Resim: 3).

Antik Apameia Myrleia kentinin liman bölümünde büyük bir alışveriş merkezi yapımı için başlatılan hafriyat çalışmaları esnasında yapı kalıntılarında ratlanması, 2010 tarihli başvurumuzun Koruma Kurulu gündemine alınmasına neden olmuş ve Bursa Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 27.04.2012 tarih ve 712 sayılı kararı ile Apameia Myrleia kentinin oturduğu alanın büyük bir bölümü Sit kapsamına alınmıştır. Böylece Apameia Myrleia kentinin yapılaşma baskısına karşı kurtarılması yönünde çok önemli bir adım atılmıştır.

Yüzey araştırmasında bir sonraki durağımız Zeytinbağı (Trilye) beldesi olmuştur. 2010 yılındaki yüzey araştırmamızda Kapanca Limanı mevkiinde Casareaia Germanica kentinin lokalizasyonu yapılarak, kentin oturduğu alandaki mevcut Sit sınırlarının genişletilmesi sağlanmıştır³. Bu dönem Kapanca limanının güneyinde yer alan Ketenderesi'nin denize döküldüğü alanın batısında incelemelerde bulunulmuştur (Resim: 4). İlk bakışta dikkat çeken en önemli unsur söz konusu sahanın gecekondular şeklindeki yazlık barakalar ile doldurulmaya başlandığıdır. Yeni hizmete açılan büfe burada izinsiz yapılaşmanın artarak devam edeceğinin habercisidir. Yaptığımız araştırmada Zeytinbağı belediyesinin yetki alanının Ketenderesi'ne kadar geldiği, derenin batısında Belediyenin herhangi bir denetiminin olmadığı anlaşılmıştır. Bu alanda kıyı boyunca yapmış olduğumuz incelemelerde, kesitten görülebildiği kadarı ile tarım toprağının yaklaşık 30 cm. altında, birbirine 2,70 m. mesafede iki duvar tespit edilmiştir (Resim: 5). Duvarların kalınlığı yaklaşık olarak 0.85 metredir. Görülebilen duvar yüksekliği yaklaşık 1 metredir. Duvarlar iri moloz taşlarla, toprak harç kullanılarak inşa edilmiştir. Her iki duvar arasında yüzeyden 80 cm. aşağıda duvarların üst sınırıyla paralellik oluşturacak şekilde 30 cm. yüksekliğinde yoğun kiremit parçalarının bulunduğu bir seviye dikkat çekmektedir (Resim: 6). Kıyı boyunca devam edildiğinde aralıklarla yine kesitte çamur harçlı duvar kalıntılarının bulunduğu gözlemlenmektedir. Duvarlardan birisinin harçlı ve tuğla kullanılarak inşa edilmiş olduğu dikkat çekmektedir. Bununla birlikte kıyı boyunca yoğun bir şekilde seramik kırıklarının olduğu gözlemlenmiştir. Yine yeni sürülen tarım arazisinde yaptığımız incelemelerde yüzeyde de seramik parçalarının bulunduğu tespit edilmiştir. Ketendere'den başlayıp 350 metre uzunluğundaki alana yayılan alanda tespit

² 1. Blok: 220x105x54 cm; 2. Blok: 210x107x55 cm; 3. Blok: 215x110x55 cm; 4. Blok: 197x107x50cm (ölçülebilene); 5. Blok: 108x52x48 cm; 6. Blok: 260x107x57 cm.

³ M. Şahin – Y. Polat – T. Zimmermann, “Der Hafen von Kapanca. Ein neuer Vorschlag zur Lokalisation der Stadt Caesarea Germanica”, *OLBA* 19, 2011, 203 – 232. - M. Şahin, “Bursa ve Çevresi Yüzey Araştırması 2010”, 33. Uluslararası Kazı, Araştırma ve Arkeometri Sempozyumu 23-27 Mayıs 2011 Malatya (yayında).

edilen yapılar olasılıkla işlik olmalıdır. Ketendere'nin denize döküldüğü deltanın hemen kenarında bulunan ve denizin içine doğru uzanan taş sırası muhtemelen bir mendireğe işaret etmektedir (Resim: 4). Deniz altında yapılacak detaylı inceleme ve araştırmalar bu konuda daha fazla bilgi verecektir⁴.

Zeytinbağı merkezde yapmış olduğumuz incelemelerde ayrıca birisi belediye başkanlığı binasında (Resim: 7)⁵, diğer ikisi Dünder Evi'nin giriş cephesi üzerinde⁶ olmak üzere M.S. 1. yüzyıla tarihlenen 3 adet mezar steli tespit edilmiştir. Ayrıca Fatih Camii'nin girişindeki çeşmede yalak olarak kullanılan, Roma dönemine ait tamamlanmamış gırtlantlı bir lahit teknesi bulunmaktadır. Çeşmenin aynalığında Bizans çağına ait mermerden ambon yan kenarı veya korkuluk bulunmaktadır. Çeşmenin alınlığında ise Bizans çağına ait 2 mimari parçanın arasında Osmanlı dönemine ait üzerinde alçak kabartma şeklinde bitkisel motiflerin bulunduğu mermer bir levha yer almaktadır. Zeytinbağı beldesi sınırları içerisinde yer alan bir bölümü hala ayakta olan Kemerli Kilise, Bizans dönemine ait en önemli yapılandıdır. Bu kilisenin duvarlarında devşirme malzeme olarak kullanılmış sütun tamburları ve arşitrav parçası gibi mimari elemanlar, kentin Bizans dönemi öncesi zenginliğine ışık tutmaktadır.

Araştırmamızın bundan sonraki bölümüne Harmancık ilçesinde devam edilmiştir⁷. İlk olarak 2010 yılında ziyaret ettiğimiz Harmancık İlçesi'nde kuzeyinde kalan köyler ziyaret edilmiş, zamanın yetmemesi nedeniyle araştırma yarım kalmıştı. Bu kampanyada ise ilçe merkezi ve güneyinde yer alan köylerinde incelemelerde bulunulmuştur⁸. İlçe merkezinde, Uludağ Üniversitesi Harmancık Meslek Yüksekokulu'nun arazisinin kuzeyindeki kalan Topbaşı mevkiinde yaklaşık olarak 50x50 metrelik bir alanda Paleolitik döneme ait bir buluntu yerine rastlanmıştır. Buluntuların yoğun olarak bulunduğu alan haricinde, karayolunun yakınlarına kadar dağınık şekilde saçılmış buluntularla karşılaşmıştır. Yoğun buluntu veren alan, bitki örtüsünün az olduğu esasen kumlu bir toprakla kaplı çukurluk bir alandır. Çöplük yoluna yaklaşırken, bu alanda mevsimlik dere yatakları da derinleşmektedir. Buluntu yerinin "yoğun" olarak tanımlanan kumlu bölgesinde yüzey görünürlüğü mükemmel olup neredeyse

⁴ Bu konu Arş. Gör. Serkan Gündüz tarafından doktora tezi kapsamında çalışılacaktır.

⁵ Kayanın üzerinde oturan genç bir kız khiton sağ göğsünü açıkta bırakacak şekilde tüm vücudu örtmektedir. Manto ucu sol kol altında sıkıştırılmış, sağ eli dirsekten kırılarak yukarı doğru kaldırılmış ve öne doğru eğilmiş başına destek yapmaktadır. Yan aşağıdaki sol elinde meyvelerden oluşan bir çelenk taşımaktadır. Sol ayak zemin üzerinde sağ ayak biraz daha yukarı kaldırılarak sağ kola destek yapmıştır. Resmin oturduğu çerçevenin altı silme şeklinde dışarıya taşmış üçgen alınlıklı mezar taşı figürün bulunduğu alan yer açmak için kemer şeklinde yapılmıştır. Alınlığın üst bölümü sağ alt kenar, sol alt arka kenar kırık ve eksiktir. Köşelerde ve yüzeyde çarpımlar sonucu kopmalar var. Baş bölümü özellikle kırılmış. Yüzeyde yer yer etkili aşınma var. Arka taraf ve yanlar düzeltilerek perdelanmıştır.

⁶ Dünder Evinin batı duvarında birisi kapının sağında birisi solunda olmak üzere duvara monte edilmiş iki adet mezar steli bulunmaktadır. Bunlardan kapının sağ tarafında olan mezar stelinin alınlığının ortasında kalkan var. Resim:: alanında kline üzerinde uzanan bir erkek sağ elinde çelenk tutuyor. Sağ tarafta arkalıklı ve kollu bir iskemle üzerinde ¾ cepheden bir kadın yer alıyor. Sol tarafta klinenin kenarına oturan bir diğer kadın var. Ortada yuvarlak yemek masası üzerinde yiyecekler var. Soldaki kadının arkasında sehpa bulunmaktadır. Bir bantla Resim:: alanı ikiye ayrılmıştır. Alttaki bölümde soldan sağa kalathos, ayna, orak, iğ ve anlaşılmayan bir nesne var. Podyumunda 3 sıra yazıt bulunmaktadır. Yüzeyde özellikle yapılmış aşındırma mevcuttur. Aşındırma özellikle yazıt bölümünde yapılmıştır. Kapının sol tarafında olan mezar stelinin yan akroterler ve üst akroterler eksiktir. Resim:: alanı çerçevesinin aşağısı eksiktir. Alınlığın ortasında kalkan vardır. Başlıklı kalkan üzerinde uzanan erkek, sağ elinde çelenk mevcuttur. Sol tarafta arkalıklı iskemle üzerinde oturan kadın, sağ altta yuvarlak yemek masası mevcuttur.

⁷ Harmancık İlçesi'nde Uludağ Üniversitesi, Meslek Yüksek Okulu'nun öğrenci yurdunda kalınmıştır. Konaklama imkanı nedeniyle Harmancık Belediye Başkanlığına teşekkür ederiz.

⁸ Ziyaretlerimiz Bursa Büyükşehir Belediyesi tarafından kiralanan minibüs ile yapılmıştır. Destekten dolayı teşekkürü bir borç biliriz.

görüşü etkileyen hiçbir bitki bulunmamaktadır. Bu alanın dışında ise, otlarla kaplı alanda, yüzey görünürlüğü normale yakındır. Buluntu yoğunluğu kumlu alan ve yakın çevresinde metrekaşe başına en az bir, çok zamansa 4-8 taş alet arasındadır. Bu buluntuların bir kısmı sadece işlenmiş parçalar olduklarından dolayı toplanmamıştır (Resim: 8). Buluntuların korunma durumu yüksektir. Hiçbirinde belirgin bir aşınma mevcut değildir. Sadece bir tek buluntuda pulluk ya da benzeri metalik bir cisimle çizilmesinden dolayı bir pas izi mevcuttur. Taş aletlerin çoğunluğunda ise, gömülü kısımları ve yüzeyde, açıkta kalan kısımlarının birbirlerinden farklı patinalaşması söz konusudur. Bu durum, buluntuların jeolojik olarak *in situ* olduğunu düşündürmektedir. Buluntu yerinde çakmaktaşı birincil niteliktedir. Doğal yumrulara bile bir yuvarlanma ya da belirgin olarak aşınma söz konusu değildir. Yumruların boyutları değişkendir, 15-20 cm. çapından daha ufak boylara kadar çok çeşitlidir. Buluntu yerinde aletlerin ilk analizine göre, iri clacton yongalar baskındır. Yongaların bir kısmı kortikaldir. Aletlerde korteks oranı daha azdır. Üç adet Levallois çekirdek bulunmuştur. Bunlar tüm vurma düzlemleri ve çıkarım yüzleri işlenmiş çekirdeklerdir. İki tanesi başarısız çıkarımlarla sonlanmış, bir tanesi tükenmiştir. Çekirdekler içinde küresel çekirdekler baskındır. Aletler içinde kenar kazıyıcılar yoğunluktadır. Bazılarında iri çıkarımlarla düzelti gerçekleştirilmiştir. Yuvarlanmadan dolayı kırıklar mevcut olmadığından, bu aletlerin tamamının iyi korunmuş durumda olduğunu söyleyebiliriz. Bundan dolayı içlerinden altı adedi ileride bir imkan oluşması halinde iz analizi yapılması için ayrılmıştır. Üç kenar kazıyıcı uzun yongalardan yapılmıştır. Bazı aletlerin yüzeylerinde işlendikten sonra kalkerli bir tabakanın/katmanın (İng.= *crust*) geliştiği gözlemlenmiştir. Bu tabakaların tarihlenmesinin ileride geliştirilen yöntemlerle mümkün olabilmesi ihtimalinden dolayı bu örnekler de ayrılmıştır. Topbaşı Paleolitik buluntuları genel özellikleri itibarıyla Orta Paleolitik'in erken evrelerine ait görünmektedir (Alt Mousterien). Bu buluntu yerinin en önemli özelliği, bölgede *insitu* olabilecek ve kazısı yapılabilecek tek Paleolitik buluntu yeri olmasıdır. Ancak gelecekte Harmancık ilçesi bu yöne doğru ilerlerse veya bu alanda tarımsal etkinlikler gerçekleştirilirse, bu buluntu yeri tahrip olabilir.

Aldığımız bir bilgi üzerine Harmancık İlçesine bağlı Kepekdere Mahallesi, Ada Mevkiinde içme suyu için açılan ishale hattında incelemelerde bulunulmuştur. Köy muhtarı İ. Hakkı Durmuş, burada yapılan ishale hattı çalışmaları esnasında gaga ağızlı bir adet testinin bulunarak Bursa Arkeoloji Müzesi Müdürlüğü'ne teslim edildiğini öğrenilmiştir⁹. Kazı mahalinde yaptığımız incelemelerde, birbirinden uzak mesafelerde iki ayrı pithosa ait parçalar da tespit edilmiştir. Kırık zillerinden pithosların ishale hattı çalışmaları esnasında parçalandığı anlaşılmaktadır. Pithos parçalarının yanı sıra ince seramiğe ait kalıntılar da bulunmuştur. Kanal çevresine ayrıca insan kemikleri de saçılmıştır. Kemiklere ait bir kaç numune incelenmek üzere alınmıştır. Seramik parçaları arasında siyah açkılı çanak çömleklere ait parçalar da bulunmaktadır. Seramik parçaların genel anlamda Tunç çağına ait olduğu anlaşılmaktadır. İnsan kemiğine ait parçalar da göz önünde bulundurulduğunda, bu alanın Tunç Çağına ait bir nekropol sahası olduğu anlaşılmaktadır. Yüzeyde yaptığımız incelemelerde tespit edilen işlenmiş çakmaktaşı aletlerin bulunması Harmancık merkezde tespit edilmiş Paleolitik buluntu yeri göz önünde bulundurulduğunda manidardır.

Nekropolün yerleşim alanını tespit etmeye çevrede incelemelere başlanmış ve Kepekdere vadisinin çatal noktasına gelecek şekilde uzanan ve halk arasında Övecik mevki olarak adlandırılan alanda bir höyük saptanmıştır. Günümüz Kepekdere Mahallesi höyüğün hemen kuzeyinde yamaç üzerine kuruludur. Nekropol sahası höyüğün doğusunda

⁹ <http://arkeolojihaber.net/2011/06/11/harmancikta-3-bin-yillik-gaga-agizli-testi-bulundu/> (15.06.2012)

yer almaktadır ve höyükle nekropol arasında günümüzde halen akmakta olan bir dere bulunmaktadır. Höyük, doğuya doğru Tavşanlı'ya giden güneyde ise Simav'a inen yol hattı üzerinde bulunmaktadır. Konum itibariyle Harmancık'a 2 km. Mesafede bulunan höyük bölgenin ilk yerleşim alanıdır. Höyüğün batısında Işıktepe olarak adlandırılan ve günümüzde trafik eğitim pistinin bulunduğu yamaca doğru seramik parçalarının dağıldığı görülmektedir. Köy muhtarının ifadesine göre burada yılanbaşı cam bilezikler bulunmuştur. Yapılan incelemelerde Hellenistik – Roma ve Geç Antik çağa ait seramik parçalarına da rastlanmıştır. Höyük üzerinde geç dönem malzemesi sayı olarak azalsa da, İlk Tunç çağdan başlayarak erken dönem seramiklerinin yoğunlaştığı dikkat çekmektedir. Böylece İlk Tunç çağdan Geç Antik döneme kadar devam eden bir yerleşimden söz etmek mümkündür. Köy muhtarı İ. Hakkı Durmuş'un ifadesine göre Yıldıztepe bayırında da mezarlar bulunmaktadır. Kesin olmamakla birlikte, geç dönem nekropolünün höyüğün batısındaki Yıldıztepe Bayırında bulunduğunu düşünüyoruz.

Belde merkezinden sonra muhtar İ. Hakkı Durmuş rehberliğinde Işıklar Yeri Mevkii ziyaret edilmiştir. Alanda bol miktarda maden cürufu, bunların dışında kiremit ve seramik parçalarına rastlanmıştır. Aynı alanda Camii yanı mevkiinde bulunan yıkıntıların eski bir camiye ait olduğu belirtilmiştir. Tepecik alanının yamaçlarında da mezarların ortaya çıktığı söylenmiştir. Fakat etrafa hakim konumu ve seramikler göz önüne alındığında bu yıkıntının camiiden çok bir Ortaçağ kilisesi olabileceği düşünülmektedir. Bulduğumuz nokta Kepekdere köyünü Tavşanlı'ya bağlayan eski yolun üzerinde kalmaktadır. Köy muhtarı tarafından Işıklar Mevkiinde ayrıca küllü bir katmanın da bulunduğu bildirilmiştir¹⁰. Bu kül kalıntılarının alanda bulunan maden cürufuyla ilişkili olduğunu düşünüyoruz.

Bir diğer gezi güzergahımız Dutluca, Ilıcaksu ve Delicegüney köyleri olmuştur¹¹. Dutluca köyündeki, Dutdibi mevkiinde bir tarlanın yüzeyinde bol miktarda seramik parçalarına rastlanmıştır. Bu seramikler özelliklerine göre Geç Antik Çağ'dan başlayıp Osmanlı dönemine kadar devam eden bir yerleşime işaret etmektedir. Bir bayıra uzanan arazinin kuzeydoğu köşesinde bir hamam bulunduğu rivayet edilse de yüzeyde herhangi bir kalıntıya rastlanmamıştır. Dutluca köyüne bağlı Çingene köprüsünün bulunduğu, haritada Yarıkkaya halk arasında Domuşa olarak adlandırılan mevkiide yüzeyde az sayıda Bizans dönemine ait seramik ve kiremit parçalarına rastlanmıştır.

İkinci durağımız olan Ilıcaksu köyünde 40° civarında sıcak suya sahip termal hamamlar bulunmaktadır. Bu hamamlardan Yahya Demir'e ait olan ve günümüzde terk edilmiş olan hamamın havuzu diğerlerinden farklı olarak ana kayaya oyulmuştur ve su dar bir mağaranın içerisinden gelmektedir. Köyde bunun dışında günümüzde hala kullanılmakta olan hamamlar vardır. Hamamların hemen kuzeyinde Hamam Tepesi olarak adlandırılan mevkiide yamacın eteğinde alt alta olacak şekilde iki farklı su kanalı saptanmıştır. Bunlardan üstte olanı üzeri açık bir şekilde ana kayaya oyulmuştur (Resim: 9). Kanalın genişliği 50 cm. ve derinliği 70 cm. dir. Bu kanalın 100 metrelik bir bölümü hali hazırda toprak üzerinde görülmektedir. Daha alt seviyede uzanan su kanalı ise ana kayaya oyulmuş yatağa yerleştirilen pişmiş toprak su künklerinden oluşmaktadır (Resim: 10). Halil Balı Hamamı'nın bahçesinde korunan bir künk parçasına göre, bu künklerin iç çapı yaklaşık 11 cm. dir. Suyun içerisindeki kirecin, sertleşerek kalker bir tabaka oluşturduğu ve künklerin içini tıkadığı tespit edilmiştir. Bu su kanalının yaklaşık 100 m. batısında dönemi belli olmayan bir taş ocağı yer almaktadır.

¹⁰ Koordinatlar: 3939600 K, 29115700 D

¹¹ Dutluca köyü muhtarı Hurşit Aydoğdu, Ilıcaksu köyü muhtarı Sıtkı Demirci, bu köyde bize mihmandarlık yapan Kemal Balı ve Delicegüney köyü muhtarı Ramazan Sarı'ya yardımlarından dolayı teşekkür ederiz.

Mihmandarımız Kemal Balı ayrıca Hamamaltı mevkiinde açık hava havuzundan oluşan bir hamam kalıntısının daha bulunduğunu söylemiştir. Ancak yüzeyde herhangi bir kalıntıya rastlanmamıştır.

Daha sonra köyün kuzeyinde yaklaşık 300 m. uzaklıktaki Evkaya mevkiine gidilmiştir. Burada yoğun bir şekilde taban kiremiti parçalarına rastlanmıştır. Kalınlıkları 3-6 cm. arasında değişen kiremitler elenmiş dere kumu ve kalker katkılı bir hamura sahiptir. Kalıntının tam merkezinde yaklaşık 7 m. çapında bir yapı kalıntısı dikkat çekmektedir. Bunun etrafını çevreleyen ikinci bir duvar vardır. Bu haliyle uzaktan bakıldığında bir podyum üzerinde duruyormuş gibi bir izlenim vermektedir. Bu duvarın kalınlığı yaklaşık 1m. olarak ölçülmüştür.

Delicegüney köyü sınırlarındaki Düzbağlar mevkiinde yoğun ardıçtan oluşan bitki örtüsü nedeniyle tam planını anlayamamakta bir yapıya ait temel kalıntıları tespit edilmiştir. Duvarlar, dış yüzeyleri düzeltilmiş yerel taşlardan örülmüştür ve yığıntı şeklinde belli bir hat doğrultusunda ilerlemektedir. Yapının kuzeydoğu köşesinde duvarın en iyi korunmuş bölümü yer almaktadır. Duvarın bu bölümdeki korunmuş uzunluk yaklaşık 8 m. olarak ölçülmüştür. Duvarın kuzeydoğu ucundan güneybatıya doğru dönüş yaptığı, bu dönüşten sonra 1,5 m. uzunluğundaki kısmının da korunduğu görülmektedir. Duvar kalınlığı ölçülememiştir. Düzbağlar deresine bakan yamacın üzerinde yer alan yapı gözetleme kulesi veya konaklama yeri olabilir. Zira, Dursunbey'den gelip Harmancık'a giden eski yolun buradan geçtiği ifade edilmiştir.

Bir sonraki güzergahımız Kozluca, Balatdanişment, Bekdemirler köyleri ve Karaca mahallesi olmuştur¹². Bu güzergahlarda ilk olarak Kozluca köyüne gidilmiştir. Kozluca köyü muhtarı Hasan Hüseyin Uzun rehberliğinde Alan mevkiine doğru yola çıkılmıştır. Köyün ilk yerleşim yerlerinin burada olduğu, Yunan işgali esnasında köyün dağıldığı, bir kısım vatandaşın köyün yeni yerine yerleştiği nakledilmiştir. Köyün eski yerinde yapılan incelemelerde yoğun bitki örtüsü nedeniyle herhangi bir kalıntıya rastlanmamıştır.

Ziyaret ettiğimiz bir sonraki köy Balatdanişment'dir. Bu köyde mihmandarımız Süleyman Kaymaz ile birlikte Ören mevkiine gidilmiştir. Yüzeyde çeşitli formlarda seramik ve kiremit parçalarına rastlanmış, mihmandar bu alanda kiremit mezarlar olduğunu belirtmiştir. Fakat, bununla ilgili herhangi bir bulguya rastlanmamıştır. Aynı mevkiide çeşitli küp parçalarının bulunması burada belki de Tunç çağına ait bir nekropol alanı veya küçük bir çiftlik yerleşimine işaret etmektedir. Balatdanişment köyünün merkezinde köy camisinin yaklaşık 100 m. batısında Kozluca köyünden getirildiği belirtilen bir sütun başlığı ve bu başlığın altında mimari bir parça tespit edilmiştir¹³. Sütun başlığı ve mimari parçanın malzemesi kireçtaşıdır. Harmancık, Karaca mahallesine mihmandarımız Ahmet Çakır ile birlikte Değirmenyanı/Örenyakası mevkiine gidilmiştir. Alanda, tatlı bir yamaç üzerinde uzanan bir yerleşime ait izler belirlenmiştir. Yüzeyde yaptığımız incelemelerde Hellenistik dönemden başlayan ve Geç Antik çağa uzanan tarihlere ait seramik parçaları bulunmuştur.

Ayrıca yüzeyde çok sayıda değişik kalınlıklarda kiremit ve künk parçalarının olduğu görülmüştür¹⁴. Bu alan Balatdanişment köyündeki Tunç çağı mezarlığının tam karşısında yer almaktadır.

¹² Kozluca köyü muhtarı Hasan Hüseyin Uzun, Balatdanişment'teki mihmandarımız Süleyman Kaymaz, Bekdemirler köyündeki mihmandarımız Mustafa Demirci ve Karaca mahallesindeki mihmandarımız Ahmet Çakır'a yardımlarından dolayı teşekkür ederiz.

¹³ Sütun başlığının üst kısmı 60 x 60 cm. yüksekliği 20 cm. olarak ölçülmüştür. Mimari parçanın korunmuş genişliği 50 cm. derinliği 46 cm. olarak ölçülmüştür.

¹⁴ Sağlam olan künk parçalarının birinden alınan ölçüler: uz.: 40 cm., dar ağız çapı: 7 cm., geniş ağız çapı: 9 cm. dir.

Ziyaret edilen bir sonraki köy Bekdemirler'dir. Köy merkezindeki camiinin yanında mermerden bir sütun parçası bulunmaktadır¹⁵. Ahmet Çakmak'a ait evin köşesinde ise üzerinde bir dübel ve akıtma deliği bulunan mermerden bir mimari blok tespit edilmiştir¹⁶.

Daha sonra Gedikören, Dedeali, Kışmanlar köyleri ve Gölcük ve Maraşatlar mahalleleri ziyaret edilmiştir¹⁷. İlk ziyaret edilen köy olan Gedikören'de köy muhtarı Ş. Ali Özkan rehberliğinde Asartepe Mevkiine gidilmiştir. TRT vericileri ve orman gözetleme kulesinin bulunduğu bu alanda horasan harçlı moloz taşlardan inşa edilen duvarlara sahip bir yapıya rastlanmıştır¹⁸. Muhtar bu alanda paratoner yapmak üzere açılan temel kazısı esnasında mermer bloklardan oluşan bir taban döşemesi gördüğünü söylemiştir. 1983 de yapılan bu kazı sonrasında, bu blokların Gedikören köyüne taşınıp farklı amaçlarla kullanıldığını belirten muhtar, ayrıca bu alanda gümüşten yapılmış bir haç bulunduğunu da ifade etmiştir. Burada ayrıca doğu batı istikametinde, tuğla örgü, üzeri yassı taşlarla kapatılmış mezarların bulunduğu bilgisi verilmiştir. Ayrıca yüzeyde bol miktarda kiremit parçası görülmüştür. Bu alanda içinden çok sayıda kemik çıktığı anlatılan bir mekân ve yan yana iki odadan oluşan dikdörtgen planlı bir yapı bulunmaktadır. Muhtarın ifade ettiğine göre zemin horasan harcı ile sıvanmıştır. Duvar örgüsünde ise moloz taş ve horasan harcı dikkat çekmektedir. Bu özelliklere göre, bu mekânın mezardan çok bir su sarnıcı olduğunu düşünüyoruz.

Mihmandarımız, kale duvarlarının dışında, vericilerin bulunduğu alanın batısında iki katlı, horasan harç-moloz örgüye sahip bir mekân daha göstermiştir. Burası defineler tarafından tahrip edilmiş durumdadır¹⁹. Çukurun içi vericilerde çalışanların çöpleri ile doldurulmuş durumdadır. Vericilerin yaklaşık 200 m. batısında 3 odanın bulunduğu bağımsız bir mekânın kalıntılara daha rastlanmıştır²⁰. Muhtar, bu odanın bir zamanlar 3 odalı olduğunu 1991 yılında yapının taşlarının bir bölümünün TRT vericisinin dolgusunda kullanıldığını belirtmiştir. Bir diğer mezarın TRT yansıtıcısının bulunduğu bahçenin kuzeybatısı köşesinde bulunduğu ifade edilmiştir. Ancak, bu yapı defineler tarafından tahrip edildiği için fazla bir yorumda bulunmak mümkün değildir²¹. Asartepe'de bulunan kalıntılar toplu bir şekilde değerlendirildiğinde burada bir manastır veya gözetleme kulesinin bulunduğunu öne sürmenin doğru olacağını düşünüyoruz.

Gedikören – Asartepe mevkiinden Gedikören köyü Sipahiler camiine inilmiştir. Camiinin bahçesinde gri damarlı beyaz mermerden yapılmış yazıtlı bir mezar sunağı bulunmaktadır (Resim: 11)²². Sunağın üzerindeki 9 satırlık bir yazıt vardır. Yan yüzlerin birisinde ortada kalkan, diğerinde ise bir demirci maşası motifine yer verilmiştir. Harf yüksekliği 3 cm. olarak ölçülmüştür. Mezar taşının sol üst köşesinde 6 cm. aralıkla iki delik,

¹⁵ Sütun gövdesine ait parçanın yüksekliği 30, çapı 28 cm. olarak ölçülmüştür.

¹⁶ Mimari bloğun ölçüleri; uzunluk: 90 cm., ölçülebilen genişlik 80 cm., yükseklik: 18 cm., dübel deliğinin her iki kenardan uzaklığı 45 cm., dübel deliğinin çapı ve derinliği: 6 cm., akıtma deliğinin uzunluğu 27 cm., genişliği 2 cm., derinliği: 0,5 cm. dir.

¹⁷ Gedikören köyü muhtarı Ş. Ali Özkan, TRT Güvenlik görevlisi Vahdettin Taşdemir, Dedeali köyü muhtarı İsmail Aslan ve Kışmanlar köyü Mehmet Doğru'ya yardımlarından dolayı teşekkür ederiz.

¹⁸ TRT vericilerinin bulunduğu alanda koruna duvarın ölçüleri şu şekildedir. uzunluk: 12,3 m. yükseklik: 86 cm. duvar kalınlığı: 90 cm. burçlar arası uzunluk: 5,6 m. burç genişliği: 0,78 m. burç derinliği: 20 cm.

¹⁹ Mezarların bulunduğu alanın ölçüleri: 3,80 x 2,50 m.dir.

²⁰ Ölçüleri: 8,30 x 6,30 m. duvar kalınlığı 80 cm.

²¹ Genişlik 150 cm. uzunluk 190 cm. duvar kalınlığı 70 cm. ölçülebilen derinlik: 50 cm.

²² Yükseklik: 83,5 cm. alt profil genişliği: 46 cm. üst profil genişliği: 44 cm. gövde genişliği 36 cm., derinlik: 33 cm. profilli derinlik: 44 cm.

yan yüzünde ise aynı şekilde 10 cm. aralıkla iki delik bulunmaktadır. Taşın üst kısmında 20 cm. çapında bir çukur bulunmaktadır. Kül çukuru olarak kullanılan bu bölüm 12 cm. derinliğindedir.

Cami avlusunda ayrıca gri damarlı beyaz mermerden yapılmış yassı bir ikili sütun parçası mevcuttur²³. Aynı malzemeden diğer bir ikili sütun parçası daha camii avlusunda korunmaktadır²⁴. Eserin üzerinde kaidesi boyunca devam eden bir dalga motifi yer almaktadır. Kaidenin yan yüzeyinde lotus-palmet benzeri bitkisel motifler bulunmaktadır. Bu eserlerin Gedikören Asartepe mevkiinden cami avlusuna getirildiğini öğrendik.

Daha sonraki durağımız Kışmanlar köyü olmuştur. Köy muhtarı Mehmet Doğru ile ilk olarak Yukarı mahalle Camii'ne gidilmiştir. Cami avlusunda 3 yüzü bezemeli, 1 yüzü yazıtlı bir mezar sunağına rastlanmıştır (Resim: 12). Mezar taşının üst bölümü işlenmeden kaba bir şekilde bırakılmıştır. Bu durum taşın üzerinde ikinci bir parçanın olduğuna işaret etmektedir. İri grenli, gri damarlı beyaz mermerden mezar taşının üst köşelerinde akroterler bulunmaktadır. Bu bölümün altında dış ve iç bükey silmeler, silmelerin altında ise dört yüzde de devam eden örgü motifi bulunmaktadır. Alt bölümü kırık ve eksik, baştaban kenarlarında çarpma ve kopmalar vardır. Mezar taşının 1. yüzünde üst köşelerinde akroterler, ortada beş yapraklı bir rozet, Resim:: alanında sol üst köşede asma yaprağı, sağ yan boyunca bir asma, ortada bağ çapası, onun solunda bir tara ve bir pres yer almaktadır. 2. yüzde farklı olarak alınlıkta rozetin her iki yanında birer spiral vardır. Resim:: alanında ortada çelenk, çelengin altında bir tarak ve ayna, sağ alt köşede bir iğ/öreke bulunmaktadır. 3. yüzde alınlıkta ranke motifi, Resim::li bölümde sağ alt yanda sarmaşık yaprakları ortada bir kara sabana benzer bağ aletleri vardır²⁵.

Kışmanlar köyü, Hakkı Durmuş'a ait evin bahçesinde ise iri grenli, gri damarlı beyaz mermerden bir postament tespit edilmiştir²⁶. Kışmanlar Ören mevkiinden getirildiği ifade edilen postamentin iki yüzü ve üst kısmı işlenmeden kaba bırakılmıştır. Daha sonra köy muhtarının rehberliğinde Kışmanlar Ören mevkiine gidilmiştir. Bu alanda definiciler tarafından açılan kaçak kazı çukurlarına rastlanmıştır. Alanda bulunan seramik parçaları ve köye götürülen postament burada bir Roma dönemi yerleşimine işaret etmektedir. Bu alanın hemen üst bölümünde Toykıran Tepenin yamaçlarında mezarlık alanına işaret eden plaka taşları görülmüştür. Bu yerleşimin ortasında Gedikören'den gelen ve Harmancık'a doğru devam eden eski bir yol güzergahının bulunduğu söylenmiştir. Argıt yolu olarak ifade edilen yol, Alan Deresine paralel uzanmaktadır. Kışmanlar köyünde son olarak köy mezarlığı ziyaret edilmiştir. Mezarlık içerisinde iri grenli, gri damarlı beyaz mermerden, oldukça aşınmış durumda bir mimari parçaya rastlanmıştır. Aşınma nedeniyle işlevi tam olarak belirlenememiştir. Alt tarafta 4 cm. genişliğinde oluğa benzer bir kanal bulunmaktadır²⁷. 2011 yılındaki yüzey araştırması ile Harmancık ilçesi ve köylerinde incelemelerimiz sona ermiştir. Böylece Dağlık Bursa yöresinde Büyük Orhan İlçesi dışında araştırmalarımız önemli ölçüde tamamlanmıştır.

²³ Korunan yükseklik: 35 cm, genişlik: 40 cm., üst profil genişliği: 43 cm., derinlik: 24 cm. üst profil yüksekliği: 6,5 cm.

²⁴ Korunan yükseklik: 74 cm. üst profil gen.: 60 cm. üst profil derinliği:36 cm. üst profil yüksekliği: 10 cm. Gövde genişliği: 40 cm.

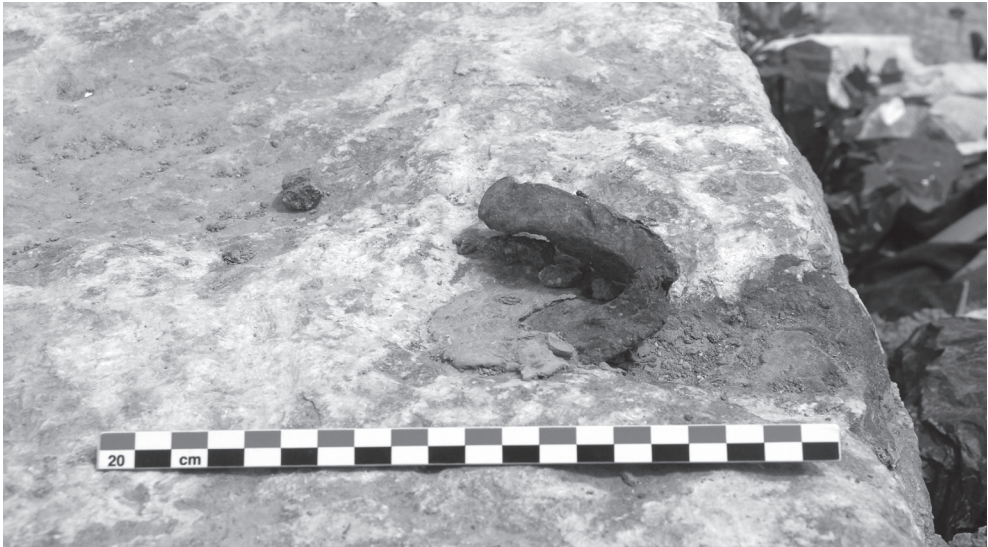
²⁵ Ölçüleri: yükseklik: 61 cm., gövde genişliği: 37 cm., üst profil genişliği 50 cm., üst profil derinliği: 47 cm., derinlik 37 cm., harf yüksekliği: 3 -3,5 cm.

²⁶ Ölçüleri: Yükseklik: 73 cm.,üst profil genişliği: 50 cm., gövde genişliği 42 cm., üst profil derinliği 45 cm., derinlik: 37 cm.

²⁷ Ölçüleri: uzunluk: 90 cm., genişlik 43 cm., derinlik 38 cm.

Resim: 1

Resim: 2

Resim: 3

Resim: 4

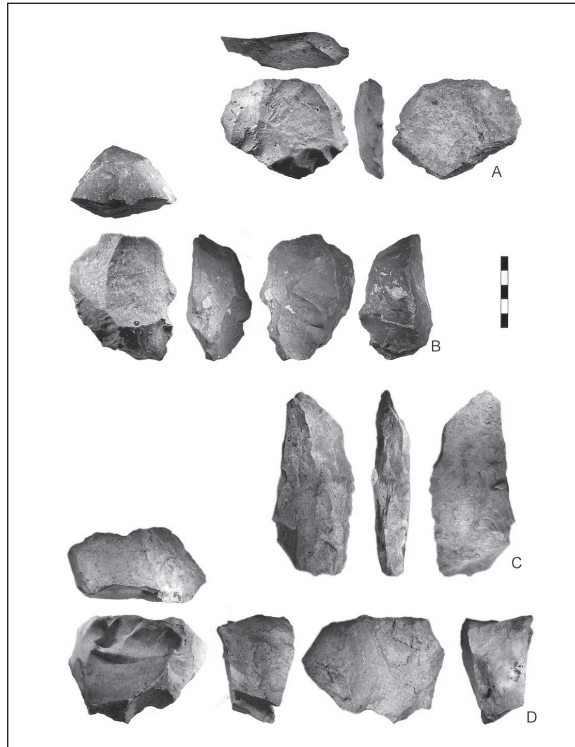
Resim: 5

Resim: 6

Resim: 7

Resim: 8

Resim: 9

Resim: 10

Resim:11

Resim: 12